

Levent Cantek & Levent Gonenç: *Muhalefet Defteri*

Yapı Kredi Yayınları, 2017; 228 sayfa

Mayıs ve Haziran sayfalarımızda tanıtmaya çalıştığım *İstanbul'un 100 Mizah Dergisi* ile *Müstesna Yayınlar: Şa Şa Şa'dan Çapkın Kız'a* kitaplarından sonra, bu kez alt başlığı

"Türkiye'de Mizah Dergileri

ve Karikatür" olan kapsamlı bir çalışma ile bir "üçleme" yapmış olalım! Popüler kültür ve mizahi yayınlar hakkında kitapları bulunan L. Cantek ile aslen hukukçu, ancak başarılı bir karikatürist de olan L. Gonenç, bu kez Osmanlı'dan günümüze uzanan mizah dergiciliğini kapsayan, birçok görsel örnekler de içeren bir inceleme ile karşımızdalar... Kitaptaki yedi bölümün altısı daha önce değişik dergilerde makaleler, bazı toplantılarda sunumlar olarak yer almış. Bunda hiç bir sorun yoktur elbet, ancak bu metinler burada bir araya getirilirken titiz bir edisyon yapıldığından, birçok tekrar ve kimi tenakuzlar göze çarpmıyor, ne yazık ki! Öte yandan ayrın-

tılı analizleri, yerinde saptamaları ile akademik çıkarmaları, keza geniş bir kaynakça ve yön verici diziniyle, başarılı bir çalışma oluşmuş. Kitabın ilk bölümü, ülkemizin mizah dergiciliği tarihçesini ele alıyor ve 1908'deki Meşrutiyet'in ilanı ile 1961 Anayasası sonrası oluşmuş yayın patlamalarına geniş yer veriyor, birçok dönemin farklı hükümetleri ile uyum sağlamasını bilmiş *Akbaba*'nın 1922-1977 arası pragmatik çizgisini sorgularken, 1973'de start alan *Gırgır* ile bu başarılı girişimin çizgisini izleyen nice çağdaş dergileri de inceliyor. Bunun ardından gelen bölümlerde çeşitli konuları büyüteç altına alan yazarlar, sırasıyla mizah dergiciliğimizin (*Cemal Nadir*'den örnekler vererek) taklit/intihal dönemlerini irdeliyor, bazı yerleşik ideolojilerin ışığında yaratılan (*Yahudiler gibi*) stereotiplerden dem vuruyor, keza karikatürlerin sosyal/siyasi olayları etkileme gücü hakkında gerçekçi yorumlarda bulunuyorlar (örn. 27 Mayıs'ın hemen ardından görülen yüz kızartıcı "*ıdam kampanyası*" gibi!). Kitabın en ilginç bölümü, beşte birini oluşturan "Mizah Dergileri ve Sol" araştırmasıdır. Burada Osmanlı ve Tek Parti Döneminden sonra büyük beğeni kazanan, Aziz Nesin ve İlhan/

Turhan Selçuk kardeşlerin kalem oynattıkları *Marko Paşa*, *41buçuk* ve *Zübük* dergileri başlı başına bir ekol oluşturmuş, ardından *Tef*, *Dolmuş* ve *Taş* gibi yayınlara da yön vermiştir. Oğuz Aral'ın 1973'de yarattığı *Gırgır* ekolü, diğer önemli bir dönemi başlatırken, mizah alanında o güne dek hiç görülmeyen sayıdaki genç kalemlerin katılımıyla, *Akbaba* ekolü/döneminin sonunu da hazırlar. Ne var ki, 1980 yılına kadar gözlemlenen bu çok yönlü etkileşim/gelişim, 12 Eylül'den sonra gençlerde başgösteren apolitik tutum ile sol içerikli mizahın üretim/tüketim düzeyini hissedilir derecede düşürecekti! Gene de, bu bölümün ardından gelen ve salt *Gırgır*'a ayrılmış 35 sayfalık bir analiz, bu derginin başarısını hazırlayan koşullara, mizahının kaynaklarına, karikatürleri, çizgi romanları, cinselliğe bakışı ile siyasal çizgisi gibi etmenlerine ayrıntılı bir ışık tutarken, tamamlayıcı değerlendirmeler ve eleştiriler de getirir. "Türkiye'de İslami Mizah" makalesiyle son bulan bu çalışma, konusunda bir ilk olmakla birlikte, ülkenin toplumsal çerçevesini de dikkate alarak birçok önemli saptamalarda bulunduğundan, ileride de önemli bir kaynak kitap sayılacaktır kuşkusuz.